

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Od přidělů k prosperitě. Vývoj britské společnosti v 50. letech 20. století

Eliška Ludvíková

Plzeň 2014

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Mezinárodní vztahy - britská a americká studia

Bakalářská práce

Od přidělů k prosperitě. Vývoj britské společnosti v 50. letech 20. století

Eliška Ludvíková

Vedoucí práce:

PhDr. Alice Tihelková, Ph.D.

Katedra anglického jazyka

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2014

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2014

.....

Poděkování

Chtěla bych poděkovat vedoucí mé bakalářské práce, paní doktorce Alici Tihelkové, za milý přístup a podnětné rady a připomínky, které mi během psaní práce poskytla.

Obsah	
1 Úvod	6
2 Třídní systém	13
2.1 Dělnická třída (working class).....	14
2.2 Střední třída (middle class).....	16
2.3 Vyšší třída (upper class).....	16
3 Bydlení a stravování v padesátých letech	18
3.1 Vzpomínky	23
3.1.1 Edward Page	23
3.1.2 Jacky Hyamsová.....	24
3.1.3 Michele Hansonová	26
3.1.4 Winifred Foleyová	26
4 Zábava, volný čas a blahobytná společnost	28
4.1 Dětská zábava	30
4.2 Děťští a dospívající spotřebitelé	30
4.3 Blahobytná společnost.....	35
4.4 Dovolené.....	36
4.5 Automobilismus	37
4.6 Rádio a televize	38
4.7 Nová vlna.....	39
4.8 Vzpomínky	40
4.8.1 Edward Page	40
4.8.2 Jacky Hyamsová.....	42
4.8.3 Michele Hansonová	42
4.8.4 Winifred Foleyová	43
5 Závěr	44
6 Seznam použité literatury a zdrojů	46
7 Resumé	49

1 Úvod

Začátek padesátých let byl ovlivněn druhou světovou válkou, která sice skončila již před několika lety, ale její důsledky stále byly zřejmé. Každodenní život byl ovlivněn přidělovou politikou a nedostatkem potravin i spotřebního zboží. Druhá polovina padesátých let byla mnohem uvolněnější a předznamenávala závratnou změnu společnosti, která se odehrála v šedesátých letech.

Cílem mé práce je ukázat proměnu britské společnosti na třech vybraných aspektech. Padesátá léta byla obdobím rozsáhlých společenských změn, které není možné postihnout v plné šíři; výběr témat byl proto zúžen na problematiku třídního dělení, bydlení a stravování a také oblast volného času a zábavy. Otázka, kterou jsem si pro svou práci stanovila a kterou hodlám zodpovědět, zní: Byla padesátá léta skutečně obdobím blahobytu jak se tvrdí, nebo je toto pojetí pouze nostalgickou reflexí doby minulé?

V padesátých letech Británie stále ještě nebyla plně uzdravená z ran války. Výhra byla triumfem pro národního ducha, ale zároveň katastrofou pro silné impérium. Stovky tisíc britských vojáků a obyvatel přišly o život, půl milionu domů bylo zničeno a státní kasa zela prázdnotou. Churchill a jeho ministři dokonce byli donuceni půjčit si peníze od Spojených států. Třetina celého bohatství země zmizela a pouze importem jídla a nerostných surovin ze zahraničí se země držela nad vodou (Sandbrook 2006: 47).

Největším poválečným úspěchem byl welfare state neboli stát blahobytu, který byl založen na reportu liberálního ekonomika sira Williama Beveridge. Beveridge poskytl návod pro státem financované sociální zabezpečení, národní zdravotnický systém, bezplatné vzdělání, státní intervence zajišťovaly práci pro všechny a levnější bydlení. Příspěvky byly poskytovány plošně, od příspěvků na děti, na školy nebo na lékařské ošetření. Každý zaměstnanec, zaměstnavatel a podnikatel přispíval do National Insurance Fund, který poté poskytoval peníze

národnímu zdravotnickému systému. Kvůli státem podporovanému školství a dostupnosti vzdělání pro větší škálu obyvatelstva, vzrostly mezi roky 1948 a 1958 výdaje na vzdělávání dvojnásobně. Díky národnímu zdravotnickému systému bylo dosaženo mnoha lékařských pokroků, dětská úmrtnost klesla o polovinu a například tuberkulóza byla vymýcena úplně. Na konci padesátých let byl národní zdravotnický systém považován za národní poklad a skutečnou spolupráci obou parlamentních stran (Sandbrook 2006: 58).

Britové měli štěstí, že unikli traumatu z invaze a okupace. Přesto válka pro všechny nebyla pouhou vzpomínkou, ale něčím co bezprostředně zažili. Možná i kvůli tomu válka přitahovala tolik pozornosti. Filmy a knihy o druhé světové válce, stejně jako muzea a výstavy nebo dokumentární filmy, televizní seriály a situační komedie byly velmi oblíbené a vydělávaly spoustu peněz. Peter Hennessy poznamenal, že Británie v 50. letech byla nejvíce usedlou, uctivou, domýšlivou a nedynamickou společností v pokročilém světě. Ačkoliv může tento názor znít extrémně, tak vyjadřuje britskou spokojenost se svým postavením ve světě. I toto může být důvodem, proč pozdější ponížení ze Suezské krize bylo takovým šokem (Sandbrook 2006: 47).

Po volbách v roce 1951 se do vlády vrátili toryové a premiérem se opět stal Winstron Churchill. Konzervativní vláda nepodnikla žádná větší opatření proti sociálním tendencím státu. Během padesátých let prosazovali labourističtí i toryovští ministři financí podobný program.

V roce 1952 byl zahájen britský jaderný program, který si vyžádal obrovské výdaje, což se podepsalo i na fondech pro další sociální výdaje. Roku 1957 Británie otestovala první vodíkovou bombu (Wasson 2010: 327-328).

Jedním z klíčových momentů padesátých let byla korunovace Alžběty II. v roce 1953. Alžběta se stala britskou královnou po smrti svého otce Jiřího VI., který zesnul 6. února 1952. Nástup nové královny znamenal pro mnoho lidí konec útrap druhé světové války a definitivní

návrat do běžného života. Polovina Britů sledovala přenos korunovace v televizi, většina zbývajících seděla u rádií. Edmund Hillary s Tenzingem Norgayem zdolali v roce 1953 Mount Everest, Benjamin Britten napsal u příležitosti korunovace svou operu Gloriana a nedlouho poté zaběhl Roger Bannister míli pod magickou hranici čtyř minut. (Wasson 2010: 327). Zdálo se, že Británii čekají lepší časy.

V červnu roku 1953 ranila Churchilla mrtvice. Opustit politiku nadobro se rozhodl roku 1955. U královny se Churchill přimluvil, aby jmenovala novým premiérem Anthonyho Edena. Eden měl zkušenosti a svou stranu dovedl roku 1955 k hladkému vítězství nad labouristy, ale brzy poté se dostal do bouře kritiky za své rozhodnutí napadnout Egypt (Wasson 2010: 329).

Suezský průplav byl klíčovým územím, kudy byla dovážena ropa a zároveň strategickým bodem pro kontrolu Blízkého východu. V říjnu roku 1951 žádal egyptský premiér okamžité stažení britských jednotek z oblasti Suezského kanálu. Britové neměli nejmenší zájem vzdát se svého strategického území. V lednu roku 1952 proběhl ozbrojený konflikt mezi Egyptany a Brity. Egyptské politické špičky byly svrženy a do čela státu se dostal Gamál Násir.

V únoru 1955 navštívil Egypt britský ministr zahraničních věcí sir Anthony Eden. Cílem cesty bylo vysvětlit Násirovi důležitost podepsání Bagdádského paktu, který byl antikomunistickou aliancí. Egypt odmítl Bagdádský pakt podepsat, protože podle Násirova názoru byl pakt dalším nástrojem Británie ke kontrole arabského světa. V červnu 1956 oznámil Násir zestátnění Suezského průplavu. Britská společnost sdílela s premiérem Edenem názor, že nelze tolerovat náhlé zestátnění průplavu. Oblíbená byla Edenova paralela mezi Násirem a Mussolinim. Noviny volaly po nějaké akci a tvrdily, že už není čas pro appeasement. Premiér Eden chtěl spoluúčast Spojených států na akci, ale prezident Eisenhower měl krátce před volbami a nechtěl být zatažen do sporu na Blízkém východě (Sanbrook 2006: 12).

Na začátku srpna roku 1956 promluvil premiér k lidu a obhajoval budoucí vojenské akce. V tuto chvíli měl plnou podporu občanů. Trvající vojenské přípravy popularitu nezískaly. Na konci srpna už pouze třetina Britů podporovala vojenskou akci. Ani po finanční stránce nebyla Británie připravená. Zásoby zlata a dolaru byly na velmi nízké úrovni. Poslední říjnový den britské jednotky zaútočily. Anthony Eden ovšem nesprávně odhadnul reakci mezinárodního společenství, doufaje v jeho nezájem o celou akci. Zpočátku byly názory obyvatel na vojenskou akci rozdělené – s akcí souhlasilo 40% dotázaných. S postupem času získávala akce stále více příznivců a mnozí v ní viděli návrat velkého impéria. Dokonce i názor královny byl rozporuplný. Mnoho Edenových stranických kolegů projevovalo silnou nevoli (Sandbrook 2006: 16-19).

Celou akci nezastavil vojenský neúspěch, ale ekonomický nátlak ze strany Spojených států. Finanční situace Velké Británie se stávala stále horší a jedinou možností jak získat půjčku od amerických spojenců, bylo stažení jednotek z Egypta. Kvůli nátlaku se britské jednotky stáhly. Spojené státy vetovaly i pokus Velké Británie být alespoň v peacekeepingové operaci OSN v Egyptě (Sandbrook 2006: 24).

Suezská krize se silně podepsala na zdraví premiéra, které již předtím bylo chatrné. Na základě lékařského doporučení se rozhodl na začátku ledna 1957 oznámit svou rezignaci. Krize rovněž ilustrovala úpadek britské imperiální moci, protože role Británie ve světě se již změnila. Imperiální ambice byly ovlivněny ekonomickou situací, kterou velmi vyčerpaly dvě finančně náročné světové války. (Sandbrook 2006: 25-27).

Suezské krizi se připisuje mnohem vyšší význam, než jaký ve skutečnosti měla. Někdo suezskou krizí vysvětluje prakticky všechno zlé, co se v Británii dělo v dalším půlstoletí. Říká se, že Británie vystupovala jako velmoc, ačkoliv už na to neměla dostatečnou vůli a kapacitu. Největší ztráty se zřejmě odehrály na poli psychologickém. Konzervativní

politik Michael Howard tvrdí, že po suezské krizi se Britové nějakou dobu utápěli v „ironickém sebemrškačství“ (Wasson 2010: 330).

Britské impérium se v padesátých letech zdálo ještě stabilní institucí, kterou neohrozila válka ani komunismus. Jedním z hlavních důvodů pádu britské říše, který přišel v šedesátých letech, byl sílící nacionalismus. Dalším z důvodů byl Harold Macmillan, který neměl k impériu žádný sentimentální vztah a preferoval vztahy se Spojenými státy a západní Evropou. I britský obchod se odkláněl od kolonií a Commonwealthu a přikláněl se k Evropě (Sandbrook 2006: 281-284).

Na konci padesátých a začátku šedesátých let začaly kolonie postupně získávat nezávislost a Británie se zdála být předurčena k tomu, být zemí v úpadku. Nezávislost Indie a ponížení ze Suezské krize vyvolaly výrazný dojem, že imperiální nadvláda skončila. Kolaps impéria mezi lety 1958 až 1963 potvrdil dojem, že země upadá. Cokoliv prohlásil premiér Macmillan v televizi, už nemohlo zvrátit tento dojem, který se uchytil mezi intelektuály i médií.

Mnoho novinářů i politiků se obávalo, že ztráta impéria povede k narušení sociálního řádu doma. Navzdory obavám se nekonalo žádné národní trauma a dokonce se zdálo, že obyvatelé ztráta impéria nezajímá vůbec. Obyčejné voliče totiž vždy více zajímala domácí problematika, než impérium. V jedné anketě z roku 1947 vyplynulo na povrch, že tři čtvrtiny Britů neznají rozdíl mezi dominiem a kolonií a polovina nedokázala vyjmenovat ani jednu britskou državu (Sandbrook 2006: 301-303).

Pro svou práci jsem využila kompilační metodu, přičemž stěžejním zdrojem byla kniha od britského historika Dominica Sandbrooka *Never Had It So Good*, který se ve své knize zabývá událostmi padesátých a částečně šedesátých let. Dalšími významnými zdroji byla kniha od historika Jeremyho Blacka *The Making of Modern Britain* a článek od britského historika Davida Kynastona. Cennými zdroji, které bylo nutné brát vzhledem k časovému odstupu s rezervou, byly paměti občanů Velké Británie na danou dobu. Prvním knihou pamětí je *A 1950s Childhood* od

Edwarda Page, který v ní popisuje své dětství v přímořském městě. Druhá je kniha od Jacky Hyamsové *Bombsites & Lollipops: My 1950s East End Childhood*, ve které autorka líčí své dětství v Londýně. Třetí knihou pamětí je kniha od Michele Hansonové *What the Grown-Ups Were Doing: An Odyssey through 1950s suburbia*. Michele Hansonová rovněž vyrůstala v Londýně, ale v židovské rodině, čímž se její paměti liší. Poslední autorkou je Winifred Foleyová, která sepsala paměti *Shiny Pennies & Grubby Pinafores: How we overcame hardship to raise a happy family in the 1950*. Paměti Winifred Foleyové se liší především tím, že na rozdíl od ostatních autorů byla spisovatelka v padesátých letech dospělá a měla jiné starosti než děti, což činí její paměti zajímavější.

Vedle těchto psaných zdrojů jsem se rovněž opírala o akademické články a časopisové články. Vzhledem k tématu mé práce byla většina zdrojů dostupná pouze v anglickém jazyce. Jediným česky psaným zdrojem byla kniha Ellise Wassona *Dějiny moderní Británie*.

Práce je rozdělená do pěti částí. První částí je tento úvod, ve kterém jsem objasnila historický vývoj Velké Británie a dále zde pojednávám o práci samotné. V závěru jsou shrnuty všechny zjištěné skutečnosti a zodpovězena v úvodu kladená otázka. V první kapitole se zabývám třídním systémem, přičemž nejvíce prostoru zde věnuji dělnické třídě. Dělnická třída bývá totiž nejčastějším tématem všech autorů, neboť na ní a střední třídě jsou nejlépe pozorovatelné změny ve společnosti.

Druhá kapitola je věnována změnám v bydlení a stravování. Bydlení a stravování prodělaly jedny z největších změn v poválečné společnosti. Padesátá léta byla obdobím inovací v kuchyňských spotřebičích a vzhledem k ukončení přídělů i ve stravování. Ve druhé kapitole rovněž ukazují, jak si již výše zmínění autoři pamatují na své bydlení a stravování v padesátých letech.

Třetí kapitola se zabývá volným časem, zábavou a blahobytnou společností. V této kapitole zkoumám, jak lidé trávili svůj volný čas, kam jezdili na dovolenou, jak ovlivnil fenomén blahobytné společnosti jejich nakupování. I v třetí kapitole se budu věnovat tomu, jak si autoři pamatují trávení svého volného času.

2 Třídní systém

V padesátých letech byla britská společnost jednou z nejvíce konzervativních, stabilních a spokojených společností na světě. Británie především byla, na rozdíl od ostatních evropských zemí, přelidněná a nejvíce urbanizovaná. Britové byli posedlí dvěma záležitostmi – počasím a třídou. Na rozdíl od ostatních států Britové nedělí lidi podle rasy, náboženství nebo barvy pleti. Pro Brity byly a jsou důležité sociální třídy. Třída nebyla pouze záležitostí peněz, záleželo na narození, akcentu, přátelích, zaměstnání, výchově a na mnoha dalších věcech (Sandbrook 2006: 31-34).

Nové studie ukázaly, že děti narozené v padesátých letech se měly podstatně lépe než jejich rodiče. Padesátá léta byla podle některých lepší pro vyvázání se ze své současné třídy. Mnoho rodičů z nižších tříd se snažilo pracovat co nejvíce, aby se jejich děti měly dobře a v budoucnosti nemusely pracovat tolik jako oni. Díky vyšší sociální mobilitě se mnohé děti z dělnické třídy v dospělosti řadily mezi střední třídu (Cohen 2005).

Díky státem financovanému systému vzdělávání se mnoho dětí z rodin patřících do dělnické třídy dostalo na univerzity. V polovině padesátých let měl pouze jeden muž ze tří stejný sociální status daný zaměstnáním jako jeho otec a pouze jeden ze čtyř synů nekvalifikovaného dělníka zůstal nekvalifikovaným. Vyšší vzdělání spolu se zvýšením bohatství mezi lidmi vedlo k vytvoření větší sociální mobility a k odstranění starého dělení na základě třídy na vyšší a masovou kulturu (Designing Britain 1945-1975).

V poválečných letech neexistoval ve Velké Británii *baby boom*. Velikost rodiny se zmenšovala, především u střední třídy a i u dělnické třídy klesala porodnost. Děti byly zdravější a dětská mortalita skoro neexistovala. Děti byly pro rodiče drahé, zvyšující se věk pro odchod ze škol znamenal, že děti zůstávaly s rodiči déle než kdy předtím. Pro rodiny ze střední a vyšší třídy zvýšené náklady na soukromé vzdělávání a

služebnictvo znamenaly pouze jedno nebo dvě děti. Většina rodičů byla k dětem liberálnější, než byli rodiče k nim (Sandbrook 2006: 413).

Pouze jedna z pěti vdaných žen vykonávala v roce 1951 placené zaměstnání. Společnost věřila, že konstantní mateřská láska je důležitá pro uchování mentálního zdraví dítěte a formování jeho charakteru. Autoři v padesátých letech tvrdili, že mladiství delikventi jsou chybou pracujících matek (Sandbrook 2006: 414).

2.1 Dělnická třída (working class)

Podle některých historiků jsou třídy historicky konstruované. Muži a ženy se zařazují do dělnické třídy ne na základě své současné pozice ve společnosti, ale na základě zděděné pozice po svých rodičích a prarodičích (Rule 2001: 223).

Většina dělnické třídy byla zaměstnaná v továrnách, které se zaměřovaly na různá odvětví výroby. Dělníci si často nevybírali, jestli budou pracovat přesčas, pro mladé svobodné muže nebyla možnost volby. Továrny neurčovaly maximální pracovní dobu a vzhledem k tomu, že pracovní čas byl výměnou za peníze, mnoho dělníků trávilo v továrnách více než klasických osm hodin práce. Dělnická třída tudíž preferovala volbu peněz nad časem (Rule 2001: 224-225).

V padesátých letech fungovala tzv. plná zaměstnanost (full-employment). Jeden dělník v interview z roku 1951 poznamenal, že je velmi malá nezaměstnanost a že zaměstnavatelé již nemají na zaměstnance žádné „páky“. Pokud se zaměstnanci něco nelíbí, může z práce odejít bez obavy, že bude nezaměstnaný. Dále poznamenal, že chudoba už mizí a dělnická třída je na tom lépe, než dříve (Rule 2001: 226). Pracovníci tudíž migrovali po celé zemi a hledali místo, kde by našli výhodnější práci.

S postupem času byly přesčasy institucionalizovány a začaly hrát roli v kvalitě života dělnické třídy. Odbory vyjednávaly kratší pracovní doby, aby bylo možné vyplácet více peněz za přesčasy. Někteří odboráři ale tvrdili, že „přesčasy jsou sociální zlo“ nebo že „jsou nemoc některých lidí“. Přestože výdělků úředníků a manuálních dělníků se vyrovnaly, museli pracovat delší dobu. Platy byly stejné, ale dělník získal stejný plat kvůli přesčasům a bonusům za směny navíc (Rule 2001: 229).

Práce přesčas byla motivována několika faktory. Jedním z faktorů byla touha po lepším bydlení. Mnoho lidí z dělnické třídy se stěhovalo do oblastí, kde na ně byly kladeny vyšší nároky. Aby takovým nárokům mohli vyhovět, museli brát více přesčasů a tím pádem už jim nezbyval žádný volný čas na zábavu. Manželé často přicházeli pozdě večer domů a jediný čas, kdy vídali své děti, byla neděle (Rule 2001: 234).

Primární ženskou rolí byla role manželky a matky. Přestože ženy získaly volební právo v roce 1928 a mnoho z nich pracovalo mimo domov během první i druhé světové války, typická žena z dělnické třídy měla stejný život jako její matka. Odešla ze školy v patnácti letech, absolvovala přípravný kurz k zaměstnání, pracovala za nízký plat v profesi, kde dominovali muži, a v práci skončila krátce po svatbě v brzkých dvaceti letech. Na začátku padesátých let se ženy vdávaly tak brzy, že se učitelé obávali, aby je stihli včas připravit na budoucí zaměstnání (Roundabout Theatre Company 2012).

Pokud žena pocházela z bohatší rodiny, mohla si dovolit studovat déle, studovat více akademických předmětů a vzdát se práce úplně. I taková žena se stěhovala z domu rodičů přímo do manželova domu. Vdané ženy, i bohaté a vzdělané, byly vyloučeny ze zaměstnání ve státní správě a v pedagogických profesích. Mnoho z poválečných sociálních reforem bylo nastaveno, aby podporovaly tradiční model muže „chlebováře“ a ženy v domácnosti. Pomocí příspěvků, každotýdenní příspěvky pro rodiny s dětmi, byly ženy motivovány k výchově dětí (Roundabout Theatre Company 2012).

V padesátých letech se postupně zvyšoval počet žen vstupujících do zaměstnání. Přestože ženy vykonávaly často stejnou práci jako muži, k žádnému sblížení platů nedocházelo. Se zvyšováním počtu zaměstnaných žen přestávalo být ženství spjata pouze s mateřstvím a zaměstnání se stávalo dostupným pro muže i ženy. Zařazení do dělnické třídy předpokládalo obraz muže jako „chlebdárce“. V padesátých letech už nebyly třídy zatíženy stejnými stereotypy, protože se zvedal počet vdaných žen v zaměstnání a zmenšovala se velikost rodiny (Brooke 2001: 773-775).

2.2 Střední třída (middle class)

Patnáct až dvacet milionů obyvatel zařazovalo samo sebe do střední třídy. Některé komunity se stále nalézaly na pokraji chudoby a bojovaly s nezaměstnaností, avšak většina střední třídy byla optimistická a ambiciózní. Střední třída nebyla příliš politicky angažovaná. Střední třídu však nelze brát jako jeden celek, ale spíše jako skupinu nebo množství středních tříd. Majitel obchodu na předměstí o sobě totiž uvažoval jinak než například horník. Střední třída se totiž převážně dělila podle zaměstnání. Mezi dělnickou třídou a horní třídou jsou úřednické práce, lékaři, právníci, doktoři, malí podnikatelé a jiné kvalifikované práce (Sanbrook 2006: 35). Zvedl se počet žen vstupujících do zaměstnání typických pro střední vrstvy, jako byly učitelky, zdravotní sestry, manažerky restaurací, úřednice a mnoho dalších profesí. Ideální život střední vrstvy byl tichý, spokojený a pohodlný.

2.3 Vyšší třída (upper class)

S postupem padesátých let začínalo být stále těžší určit, kdo patří mezi bohaté členy střední třídy a kdo patří do staré elitářské vyšší třídy. Vyšší třída se stále ještě dala rozeznat podle stylu mluvy a částečně podle starých zvyků, jako bylo hraní tenisu, karetní hry piquetu, nebo podle nedůvěry k telefonům a rádiím. Aby se rodina přidala k vyšší třídě,

musela správně vynaložit své peníze, nosit správné oblečení ve správný čas, znát správné lidi a účastnit se správných událostí. Vyšší třída se vzdělávala na školách, jako byl Eton nebo Winchester, poté Oxford nebo Cambridge. Dívky šly na Roedean nebo Cheltenham Ladies' College a poté měly za úkol najít si správného manžela. Pokud šlo o peníze, rozdíl mezi vyšší a střední třídou nečinily příjmy, ale výdaje (Sandbrook 2006: 37-40).

Postupný úpadek britského zemědělství, kolaps cen pozemků a zvýšení daní vedlo ke skutečnosti, že velká rodinná sídla se stávala pro vyšší třídu břemenem. Byli nuceni je buď otevřít pro veřejnost jako turistickou památku, prodat je bohatým obchodníkům nebo je zbourat. Přibližně 1700 domů bylo strženo, což znamená, že stál pouze jeden dům ze šesti, které stály v roce 1900. Přestavování domů na turistické atrakce se stalo velmi úspěšnou záležitostí a do roku 1965 bylo otevřeno přibližně pět set domů po celé zemi (Sanbrook 2006: 41).

V britské sociální struktuře je na vrcholu královská rodina. V roce 1952, když zemřel král Jiří, byla rodina Windsorů populárnější než před jeho nástupem na trůn. Dcera krále Jiřího, Alžběta, byla pravděpodobně nejlépe přijata na trůn než kdokoliv před ní. Korunovace královny v červnu roku 1953 byla první královskou slavností, kterou přenášela televize. Korunovací započala nová éra, které se říkalo „*Nový alžbětinský věk*“, protože reprezentovala spojení tradice a pokroku, ale především se země konečně dostala z poválečných přidělů a uskrovnování a vše naznačovalo, že bude už jen lépe (Sanbrook 2006: 43-44).

3 Bydlení a stravování v padesátých letech

Po válce byl velký nedostatek domů, protože domy byly buď staré, nebo kvůli útokům během války neobyvatelné. Jednou z výhod zavedení systému sociálního státu neboli welfare state bylo řešení bydlení pomocí tří možností. První možností byla stavba prefabrikovaných domů, které byly po válce rychlým řešením. Do roku 1950 jich bylo postaveno 157 000, a přestože byly míněné jako pouze dočasné řešení, byly velmi oblíbené. Druhou možností byla stavba obecních domů. Stavbu nových obecních domů podpořila nová konzervativní vláda z roku 1951, díky čemuž během padesátých let vyrostlo přes 3 miliony nových domů. Třetí možností bylo stavění nových měst tzv. New Towns, která disponovala moderními domy, místy na hraní pro děti, nákupními centry i místy na odpočinek. Nových měst bylo postaveno celkem dvanáct (From Warfare to Welfare).

V padesátých letech vyrůstaly po celé Británii panelové domy. Myšlenka panelových domů byla do Velké Británie importována z kontinentální Evropy. Hlavním účelem nebylo stavět architektonické skvosty, ale přinést sociální revoluci s betonovou a prefabrikovanou ocelí. Cílem bylo přinést hygienu a denní svit masám, které žily a pracovaly ve tmě a ve špinavých ulicích industriálního města (Marr 2007: 75).

Britové v padesátých letech postavili mnohem více státem dotovaných domů, než země v komunistické východní Evropě. Situace v industriálních městech byla velmi špatná, a proto politici slibovali stavbu nových domů. Například ve Skotsku bylo přes 400 000 domácností s venkovním záchodem. Slumy v Glasgow vypadaly tak špatně, že je římsko katolická církev prohlásila za nehumánní. Panelové domy byly stavěné uprostřed měst, na místech bývalých viktoriánských domů. Od roku 1958 dostávaly městské rady státní dotace na každé patro panelového domu vyššího než pět pater. Nové panelové domy nabízely rodinám z dělnické třídy nové kuchyně, vytápění v podlaze, slušné koupelny a dost prostoru pro děti, které již nemusely mít společné postele (Marr 2007: 76).

Panelové domy nepřinášely pouze výhody. S postupem času se většina panelových domů stala cílem útoků mladých a znuřených vandalů. Pozdě se zjistilo, že používaný azbest je jedovatý. Následovaly problémy s kondenzací, příliš tenkými stěnami a lidé si stěžovali na velkou vzdálenost obchodů. Domy byly velmi populární v padesátých letech, když byly čerstvě postaveny a lidé byli pyšní na své nové domovy. V šedesátých letech byly vertikální slumy viněny z vandalismu. V sedmdesátých letech byly panelové domy bourány, protože kazily vzhled měst (Marr 2007: 78).

V oblasti bydlení byla velmi evidentní rasová diskriminace, protože po válce nebylo moc dostupných lokalit k bydlení. Diskriminace se zdála být normální a bylo běžné vídat nápisy „Pouze bílým“ nebo „Ne barevným“ v novinových inzerátech. Ani oficiální zdroje nepopíraly diskriminaci. V letáku ministerstva práce bylo imigrantům vysvětleno, že mohou být odmítnuti, protože jsou barevní a že s tím musejí v Británii počítat (Sandbrook 2006: 329-330).

Jednou za několik let se v Londýně konala výstava Ideal Home, díky které měli Londýňané objevit nové výrobky v oblasti technologií a domácího designu. V roce 1956 tato výstava proběhla ve výstavním centru Olympia a navštívilo ji více než milion lidí. Uvnitř byly repliky domů a bytů a ukázky kuchyní, koupelen, stolů, židlí, sporáků, vysavačů a televizí. Výstava byla zaměřená na střední třídu, převážně na úředníky a ženy, kteří měli dostatečný příjem na utrácení (Exploring 20th Century London). Pro mnoho lidí ale představa nových domů a televizí představovala naprostý opak oproti všední realitě jejich bydlení.

V pohodlných středostavovských domech o pěti nebo šesti ložnicích bývala pouze jediná koupelna, ve které se teplá voda ohřívala nespolehlivou plynovou karmou. Centrální topení nahrazovaly termofory pod peřinou, slovo sprcha bylo Britům cizí. Bohatí si spíš než komfortu cenili udržování společenského stavu drahým soukromým vzděláním, ručně šitým oblečením a členstvím v klubu (Wasson 2010: 335).

Většina lidí bydlela ve starých viktoriánských domech. Skoro všechny domy vypadaly stejně, klaustrofobicky, přelidněně, prázdně, chudě a často bez zahrady nebo plotu. Lepší domy měly arkýřová okna nebo alespoň kus trávníku. Základním problémem domů byla tma, chlad a špína. Přestože kolem 86 % domácností bylo připojeno k elektřině, elektřina byla nespolehlivá nebo dokonce nebezpečná. Mnoho domácností se tak rozhodlo pouze pro pár zásuvek a některé si nechaly pouze elektrické osvětlení.

I domy, které měly zavedenou elektřinu, byly chladné. Topení bylo řešeno pomocí kamen na uhlí, které byly pouze v jedné místnosti. Rodina se proto snažila dělat vše v jednom pokoji a ve zbytku domu byla zima. Jedna hospodyně vzpomínala, že dělali vše v jednom pokoji, a to v tom, kde byl krb. Oheň zahříval rodinu, ale zároveň vařil vodu, ohříval jídlo a vodu na koupání. Přestože krby měly spoustu využití, jejich hlavním nedostatkem byla špína, kterou produkovaly (Sandbrook 2006: 104).

Hygiena byla často pouze základní, protože skoro polovina domů neměla koupelnu. Mnoho rodin sdílelo venkovní toaletu se sousedy na patře, ti šťastnější měli svojí vlastní za domem, ke které museli v noci chodit s lampou nebo svíčkou. Většina rodin z dělnické třídy si v oblasti hygieny musela vystačit s dřezem plným vody na celý den. Koupali se jednou týdně v malé vaně, voda se ohřívala na plynovém vařiči nebo nad kamny. Každý člen rodiny se koupal ve vodě předchozího člena, na posledního člena rodiny tedy zbyla nešpinavější voda (Sandbrook 2006: 105).

Podle většiny obyvatel přišla velká změna kolem roku 1954, kdy byly zrušeny poslední příděly na jídlo. Obchody se začaly zaplňovat jídlem a ve vzduchu byl cítit boom. Uvolnění přišlo i kvůli zmírnění kontrol u nákupů na splátky v srpnu roku 1954. V následujících dvanácti měsících vzrostly výdaje za zboží, jako byly televizory nebo ledničky o deset procent. Poptávka byla tak velká, že v létě roku 1955 byly v Birminghamu čekací lhůty na zboží. Tři měsíce se čekalo na elektrické

spotřebiče, čtyři měsíce na nábytek a rok na auto. Mezi roky 1950 a 1959 vzrostl průměrný odbyt na hlavu o dvacet procent (Sandbrook 2006: 106).

Přestože lidé měli ve svých domech stále větší majetek, kriminalita byla velmi nízká. Lidé vzpomínají, že nechávali domy nezamčené a děti nechávaly kola venku bez jakéhokoliv zámku. Do roku 1957 se na kola zámky vůbec nedávaly. Během první poloviny padesátých let prudce klesla kriminalita, ale přestože po roce 1955 zase stoupla, stále byla velmi nízká (Kynaston 2009).

Přídělový systém neumožňoval lidem přílišnou rozmanitost ve stravování. Na příděl bylo například máslo, sýr, cukr, maso, slanina, čaj a jiné druhy jídla. Příděly na cukr skončily v roce 1953, příděly na maso ale až v roce 1954, čímž skončilo celé přídělové období. Většina ovoce nebo zeleniny byla pouze sezónní, například v zimě nebyla k dostání rajčata (Johnson).

Jednou z dalších významných inovací doby byly supermarkety. Do té doby byly ženy nuceny spoléhat na domácí donášky zboží od mlékařů nebo od chlapců na kolech. Hospodyňky také chodily nakupovat do malých obchodů, kde byly fronty, ale kde se lidé potkávali a utužovali vztahy v komunitě. Obchodníky a jejich asistenty znali místní obyvatelé jmény a oni je zásobovali jídlem a „novinkami“. Tento druh intimity se s příchodem supermarketů ztratil. Lidem sice chyběly obchody s domácí atmosférou, ale možnost volby a rozlehlost supermarketů převažovala nad důvěrnou atmosférou.

S rozšířeností lednic lidé přestali nakupovat každý den a na popularitě získalo již zpracované jídlo. Novinkou doby bylo mražené jídlo, nejdříve přišel mražený hrášek a od roku 1955 i rybí prsty. Prodej mraženého jídla se zdvojnásobil mezi roky 1955 a 1957 a v následujících třech letech se zdvojnásobil znovu. Navzdory příchodu mraženého jídla jedli Britové více čerstvého jídla než kdy předtím. Převratnou novinkou byl čaj v sáčcích, který dorazil na pulty v roce 1952 (Sandbrook 2006: 118-120).

Stravování v restauracích bylo v padesátých letech považováno za luxus. I přes začínající popularitu italské a čínské kuchyně bylo za alternativu ke standardnímu stravování považováno americké jídlo. V roce 1953(4)¹ se otevřel první *Whimpy* bar v Londýně, kde se servírovaly grilované hamburgery a mléčné koktejly převážně mladým lidem. Atraktivní pro Brity byly i steakhousy, přičemž nejpopulárnější byl *Berni Inns*. V padesátých letech se stravování mimo domov stávalo více neformálním a především zábavou. Bistra a brasserie začaly nahrazovat restaurace a stále populárnější se stávalo středomořské jídlo (Exploring 20th Century London).

Trend zvyšujícího se bohatství a sofistikovanosti reflektovaly kavárny, které byly na konci padesátých let oblíbené především mládeží. Národním nápojem přesto zůstal čaj. Kavárny si otvírali především italskými imigranti, kteří přišli do země těsně po válce. Bohatí adolescenti se scházeli také v mléčných barech, kde mohli sdílet nealkoholický nápoj a které měly předobraz v australském prototypu. V padesátých letech byly pojmy mléčný bar a kavárna synonymem. V roce 1952 byl otevřen první moka bar, který měl stroj na espresso (Sandbrook 2006: 140-141).

V padesátých letech byly ceny nemovitostí nízké, a tak si skoro každý s malým kapitálem mohl dovolit otevřít kavárnu. Podle některých byl amatérismus klíčovým aspektem k otevření kavárny. Nebyly potřeba žádné předchozí dovednosti, pouze malý kapitál. Každý si navrhl kavárnu podle svého uvážení, někteří si zvali designéry a někteří navrhovali kavárnu v domovském duchu (Partington 2009: 4).

Kavárny nebyly oblíbené pouze mezi mládeží, ale i mezi staršími obyvateli. Mnohé kavárny měly otevřací doby dlouho do noci, což přitahovalo různé věkové kategorie. Příchod rock'n'rollu se odrazil i na kavárnách, které se začaly točit kolem hudby a přitahovaly mladistvé (Partington 2009: 8).

¹ V mnoha zdrojích se rok otevření prvního *Whimpy* baru liší – zdejší zdroj uvádí 1953, např. Dominic Sandbrook ve své knize uvádí rok 1954.

3.1 Vzpomínky

Proměnu společnosti lze mapovat i pomocí vzpomínek pamětníků na danou dobu, a proto budu čerpat ze vzpomínek lidí, kteří tuto dobu prožili. Autoři těchto vzpomínkových knih osvětlují historii poválečné Anglie. Přestože zpětně psané memoáry nejsou natolik historicky přesné a mohou být i postupem času zkreslené, jsou cenným zdrojem informací.

3.1.1. Edward Page

Jedním ze spisovatelů, který popisuje dané období pomocí vzpomínek, je Edward Page. Edward Page popisuje své dětství v knize *A 1950s Childhood*. Autor se narodil na severu Londýna v části Enfield, ale vyrůstal ve Weymouthu, kam se jeho rodina přestěhovala v roce 1945. Rodina pana Page se poté stěhovala ještě dvakrát, až se nakonec v roce 1959 usídlila v Berkshiru.

Pageovi bydleli v domě jménem St. Pierre, který se musel řádně zrekonstruovat, protože byl za války využíván armádou. Jak bývalo v té době běžné, toaleta se nacházela venku za domem. Rodina v domě bydlela a zároveň v něm provozovala penzion pro lidi mířící na dovolenou k pobřeží (Page 2013: 38).

Stejně jako ostatní města, byl i Weymouth během války bombardován. Nejvíce poničené budovy byly strženy, ale zbytek poškozených budov zůstal neopraven. Po válce byl nedostatek stavebního materiálu, protože byl používán na opravy bombardovaných budov. Proto se cihly z poničených budov využívaly k opravám (Page 2013: 139).

Vyrůstání v období nedostatku bylo pro Edwarda Page i jeho sourozence normálním obdobím, protože nezažili nic jiného. Ve vzpomínkách se vrací k padesátým létům, která byla obdobím přidělových lístků, na jídle neexistovalo datum spotřeby a „pokud se nehýbalo, tak se dalo jíst“ (Page 2013: 15). Před obchody stávaly cedule

s nápisy typu: „Jeden banán na zákazníka“ (Page 2013: 16). Z důvodu nedostatku potravin se zbytky z víkendového oběda jedly v různých formách po celý týden. Velký boom v oblasti potravinářství slavilo konzervované jídlo.

Sám autor se zamýšlí nad tím, že přestože v 50. letech fungoval přidělový systém na potraviny a Pageovi jedli víkendové zbytky po celý týden, tak zároveň zvládli nasytit ještě všechny své hosty. Po čtrnácti letech přidělový systém v červnu 1954 skončil (Page 2013: 165). Přestože na přelomu 40. a 50. let začala revoluce v kuchyňských spotřebičích, která do Velké Británie postupně přicházela z Ameriky, rodina Pageových žádné moderní spotřebiče neměla. Nevlastnila ani ledničku, a proto museli denně nakupovat čerstvé jídlo pro své hosty. Práci v penzionu jim ale alespoň ulehčilo například zavedení prodeje krájeného chleba (Page 2013: 41-43).

3.1.2. Jacky Hyamsová

Další spisovatelkou je Jacky Hyamsová, která popisuje své dětství v knize *Bombsites and Lollipops*. Vyrůstala ve východní části Londýna, ve čtvrti Hackney, které bylo po válce rozbombardovanou čtvrtí, kde nebyly žádné zahrady ani otevřený prostor. V jiných čtvrtích udržovali sousedé dobré vztahy, pomáhali si, povídali si, Jacky však měla pocit, že zde nikoli. Každodenní boj o přežití a o nasycení rodiny bral celému sousedství energii. Sousedé se nezvali navzájem domů na poklábosení a pohoštění, protože sami neměli co jíst (Hyams 2011: 34). Alespoň v neděli tomu bylo naopak. V ten den býval Londýn tichý. Hospody byly otevřené pouze v čas oběda a poté na pár hodin večer. Obchody byly zavřené a jezdila pouze hromadná doprava (Hyams 2011: 43).

V poválečném Londýně byl velký problém se smogem a znečištěním ovzduší. V domácnostech byly krby na uhlí, které znečišťovaly ovzduší stejně jako exhalace z dopravy. Proto musel být v roce 1956 vydán „*The Clean Air Act*“, neboli zákon o čistém ovzduší,

který zakazoval znečišťování ovzduší. Vytvořily se zóny, kde mohla být spalována pouze paliva, která neznečišťovala ovzduší jako například koks. Ještě před vydáním zákona byla v Londýně tak špatná viditelnost, že autobusoví průvodčí chodili před autobusy s baterkou. Krby na uhlí byly v domácnostech velmi rizikové. V roce 1952 dokonce zemřelo zhruba 12 000 lidí v důsledku smogu. Lidé se kolem kamen choulili v období zimy, ale zároveň u nich sušili oblečení, z kterého poté pronikaly zplodiny z kouře do těla, často tak docházelo k situacím, které ve výsledku ohrožovaly zdraví a někdy i život. (Hyams 2011: 56).

Autorka dále popisuje poválečnou dobu a 50. léta jako období všeobecného uskrovnování. Kdo však měl finanční prostředky, mohl si přidělové či nedostatkové zboží obstarat na černém trhu. Vzhledem k tomu, že Ginger Hyams, otec Jacky, díky svému povolání měl dost peněz, získávala rodina běžně zboží z černého trhu (Hyams 2011: 66).

V padesátých letech nebylo stravování v restauracích příliš rozšířené, neboť se většina lidí stravovala doma. Jedním z míst, kde se dalo jíst, byl Lyons Corner House, kde si hosté mohli dát čaj, salát nebo vydatné jídlo. V polovině padesátých let představil Lyons novinku, která se jmenovala *Wimpy*. Šlo o první britské poválečný pokus o hamburger, jenž částečně odstartoval fast foodovou kulturu ve Velké Británii (Hyams 2011: 96).

Jacky Hyamsová též vzpomíná, že pro britskou vládu bylo prioritou zdraví mladé generace, a proto součástí školního života byla každodenní dávka mléka pro každého. Ledničky ovšem dorazily do domácností až v polovině padesátých let, a proto se na mléku dělaly škraloupy, které děti neměly v lásce. V zimě se lahve s mlékem rozechřívaly na topení, což jim na chuti nepřidávalo. Státní zdravotnictví do škol rovněž distribuovalo pomerančový džus, aby dodal dětem vitamín C (Hyams 2011: 108-109).

3.1.3. Michele Hansonová

Michele Hansonová žila v padesátých letech s rodiči v Londýně ve čtvrti Ruislip, kde byla kolem domu zahrada s ovocnými stromy a kde se pěstovala i zelenina. (Hanson 2013: 5). Čtvrť Ruislip byla pro děti bezpečná, a proto si mohly bez obav hrát venku na ulici, kde v padesátých letech nejezdilo mnoho aut (Hanson 2013: 27).

Jídlo bylo v rodině důležité a vždy ho bylo dost (Hanson 2013: 12). Přestože si rodina zakládala na své židovské víře a vyhraňovala se vůči křesťanům, nerespektovala všechna pravidla víry. Otec s matkou jedli slaninu, vejce a mořské plody. Matka se občas modlila, ale otec se nemodlil vůbec (Hanson 2013: 198). Michele se zpočátku snažila plně respektovat pravidla své víry. Učila se hebrejsky, chodila do hodin náboženství a dodržovala i omezení v oblasti stravování a jedla jen to, co jí víra dovolovala. Mohla jíst pouze košer maso, což bylo ve škole téměř nemožné. Z důvodu malého výběru z jídel ve školní jídelně musela tedy přejít na vegetariánství, což nebyla volba, kterou by bývala učinila dobrovolně (Hanson 2013: 200). V prostředí rodiny, která nectila všechna pravidla židovské víry, bylo pro Michele těžké striktně zachovávat zvyky diktované vírou. Jednou z věcí, která ji odrazovala, bylo matčino vaření jídel, která nebyla košer, a to i v období půstu.

3.1.4 Winifred Foleyová

Winifred Foleyová se narodila roku 1914 v těžařské komunitě Forest of Dean. Rodina žila za války v Londýně a po válce se vrátila zpět na venkov, kde se nastěhovala do malé chalupy (Foley 2010: 8). Rodina neměla peněz nazbyt a tak si byla nucena pořizovat vybavení domácnosti na splátky. Tento způsob financování zvolili například i u elektrického vařiče a měděného umyvadla. Obojí si pořídili na splátky na dobu čtyř let (Foley 2010: 13).

Dům na venkově měl několik nedostatků. Mimo jiné absenci toalety, kterou nahrazovalo pouhé vědro. Dům neměl žádné zadní dveře,

a proto při vyprázdnění vědra byla zapotřebí ho přenést přes obývací pokoj ven. Problém nastal, pokud nečekaně přijela návštěva. Po nastěhování za rodinou často jezdili známí z Londýna. Největší starostí všech po zaslechnutí příjíždějícího automobilu, bylo co nejrychlejší vyprázdnění vědra (Foley 2010: 81).

Dům nepatřil rodině, ale byl pouze pronajatý. U starších domů, byl pronájem pro nájemce lepší variantou, protože o veškeré opravy se staral majitel. Proto po nějaké době rodina zavolala majitele domu, že by potřebovali vyřešit zadní dveře. Vlastní prací byl pověřen bývalý německý vězeň, který se rozhodl zůstat bydlet ve Velké Británii (Foley 2010: 87).

Přes devět let Winifred a její rodina pumpovali vodu do kbelíků ze studny pro každodenní použití. Po devíti letech byl rodinný dům napojen na vodovodní síť, což jim umožnilo mít kohoutek s tekoucí vodou v kuchyni. Po nějaké době si rodina našetřila i na nový elektrický sporák Aga. Veškeré vyprané prádlo do té doby viselo kolem krbu. Sušení prádla v mrazivém období bylo velmi obtížné (Foley 2010: 136). Když už byla v domě tekoucí voda, jediným zařízením, které scházelo, byl záchod. Winifred proto požádala majitele domu, aby jim toaletu zakoupil. Za několik dnů měli ve stodole koupelnu se záchodem (Foley 2010: 142).

Rodina neměla mnoho finančních prostředků, proto Winifred pracovala na polích a sbírala plody země: jablka, brambory, borůvky, maliny, švestky a houby. Vzhledem k jejímu zaměstnání měla rodina vždy období, kdy jedla jeden druh jídla – na podzim například brambory na všechny způsoby (Foley 2010: 102-105).

4 Zábava, volný čas a blahobytná společnost

Populární kultura v padesátých letech byla překvapivě podobná té z doby před druhou světovou válkou. Čas na zábavu postupem času rostl vzhledem ke kratší pracovní době, placeným dovoleným, menším rodinám a delší očekávané délce života. Britové četli více novin a periodik než jiná evropská země s výjimkou Švédska. Mezi nejoblíbenější noviny patřil *Daily Mirror*, poté *Express*, *Mail*, *Herald* a *Telegraph* (Sandbrook 2006: 126).

Britský historik Ross McKibbin tvrdí, že až do roku 1950 existovaly v britské kultuře dva poměrně jasně vyhraněné, oddělené proudy. Na jedné straně tu byla kultura varieté, fotbalu, holubích závodů a zahrádkaření v koloniích, a na druhé straně stály kratochvíle střední třídy, například bridž, golf a symfonické orchestry. Společně s kinematografií přišel i začátek společné kultury, která ovšem začala být patrná až v průběhu padesátých let. Podstatnou změnu zaznamenala televize a samostatná kultura mladých, která překračovala hranice třídy a příjmu. Vyšší příjmy zbořily navyklé stereotypy průmyslových komunit a díky sekundárnímu vzdělávání mohla dospívající mládež snadno vytvořit vlastní nezávislou identitu. Mezi mladými se objevila nová kulturní kategorie „celebrity“. Zahrádkářské kolonie mizely, ale vášně pro zahrádkaření mnozí oživilo po koupi vlastního domu (Wasson 2010: 335).

Neoblíbenější rekreací doby byla návštěva kina. Průměrný Brit navštívil na začátku padesátých let kino dvacet osm krát do roka. Děti chodily do kina v ještě větších počtech. Devět z deseti dětí chodilo do kina pravidelně, více než pět chodilo alespoň jednou týdně. V roce 1955 více než milion dětí chodilo do každotýdenního kino klubu. Kluby byly v Británii velmi oblíbené, církevní kluby pro mladé byly oblíbeným zdrojem zábavy pro starší děti. Kluby pro mladé byly založené na limonádě, sušenkách, sendvičích, organizovaném tancování a soutěžích (Sandbrook 2006: 127-128).

Podobné kluby byly i pro dospělé a nesloužily pouze k poznávání nových lidí, nýbrž i k organizaci a kontrole společenského života. Více do klubů chodili bohatší členové střední třídy než jejich chudší sousedé. Populární byly i kluby pracujících mužů (*working men's clubs*). Navzdory popularitě mužských klubů, lidé pili alkohol méně a spotřeba piva postupně klesala. Klesala i návštěvnost barů. Lidé sázeli, sledovali fotbal, kriket nebo box, hráli golf nebo tenis, jezdili na motocyklech, kolech nebo chodili na procházky. Oblíbené bylo i šití, pletení, čtení nebo práce na zahradě (Sandbrook 2006: 129-130).

Rock'n'roll zaplavil Británii brzy poté, co se ve Spojených státech objevil. Prostřednictvím gramofonových nahrávek, rozhlasu a filmu se mezi oběma anglicky mluvícími zeměmi začala rychle šířit masová kultura. O neutuchající vitalitě britské společnosti svědčí fakt, že místní hudební skupiny a podnikatelé dokázali proud americké inspirace rychle zažít a obohatit o čerstvé a talentované přírůstky (Wasson 2010: 336). Nutno poznamenat, že rock'n'roll byl hudbou mladých lidí na konci padesátých let, ale dominoval převážně v letech šedesátých. Starší lidé dávali přednost vážné hudbě a symfonickým orchestrům, nové hudební vlně příliš neholdovali.

Populární byla v padesátých letech i folková hudba. Silná tradice byla především ve Skotsku, kde si zpívali farmáři i horníci. Často se konaly přednášky o nebezpečí vměšování americké kultury do britské, a proto se sdružovali gaelští muzikanti, filmaři a scénáristé a tvořili spolu. Mimo Skotsko byla folková hudba populární i na severu Anglie a ve středozemních regionech. V roce 1957 existovalo zhruba 1500 folkových klubů po celé Anglii. Muzikanti se často vymezovali proti americké folkové hudbě, která v padesátých letech zažívala obrození (Marr 2007: 180).

4.1 Dětská zábava

Velká Británie v padesátých letech skýtala bezpečnější prostředí pro dětské hry než je tomu v současnosti. Jednou z hlavních příčin je menší dopravní provoz v ulicích. Děti si hrály v okolí svých domovů, kde se sousedé navzájem znali a kde si navzájem dávali pozor na děti. Většina dětských her proto probíhala bez nepřetržitého rodičovského dozoru. Děti z dělnické třídy často hrály míčové hry, přičemž oblíbenou hrou bylo driblování míčem o domy. Velmi populární bylo v padesátých letech skákání přes švihadlo. Dlouhé švihadlo, převážně šňůra na věšení prádla, drželo jedno dítě z každé strany a další dítě do rytmu rýmovaného rozpočítávání skákalo (Smith 2010).

Skupinové hry zahrnovaly hraní kriketu nebo hry *rounders*, což je britská obdoba baseballu. Děti většinu ke hrám nepoužívaly správné vybavení. Hra *rounders* byla, na rozdíl od klasického baseballu, oblíbená především u dívek. Další oblíbenou aktivitou byla jízda na kole. Bývalo časté, že kolo měla celá rodina, a proto si mohla dopřát společně vyjížďky mimo město (Smith 2010).

Další oblíbenou dětskou hrou bylo klepání na dveře. Jedno z dětí obvykle zaklepal na něčí dveře a všichni rychle utekli, než někdo stihnul otevřít dveře. Důležité bylo stihnout včas utéct, jinak se o celé záležitosti dozvěděl otec rodiny a dané dítě mělo problém. V padesátých letech si děti často hrály v poválečných ruinách domů, ve kterých si stavěly skrýše. Oblíbeným místem zábavy byly i parky (Smith 2010).

4.2 Děťští a dospívající spotřebitelé

V dubnu roku 1950 se na novinových stáncích objevil nový týdenní komiks pro děti. Autorem komiksu *Eagle* byl vikář, který chtěl vytvořit dílo, po kterém děti sáhnou a zároveň ho rodiče dovolí. Komiks se zaměřoval na patriotismus a morální pozvednutí ducha. Přestože rodiče ze střední třídy považovali komiks za něco vulgárního a amerického, *Eagle* byl ve své podstatě konzervativní a slušný (Sandbrook 2006: 410).

Děti z dělnické třídy trávily volný čas hraním venkovních her. Oproti tomu děti ze střední třídy trávily čas uvnitř domu hraním si buď samy, nebo s rodinou. Stávalo se běžnou záležitostí, že děti dostávaly dárky. I rodiče z dělnické třídy se snažili slavit s dětmi narozeniny a Vánoce a dávat jim nové hračky. V některých domácnostech děti již nemusely roznášet noviny nebo doručovat zboží z obchodů pro peníze, protože dostávaly vlastní kapesné. Kapesné bylo utráceno převážně za hračky, které prozrazovaly společenský status dítěte. Hračky byly striktně genderově odděleny. Mezi chlapci byly velmi oblíbené válečné hračky a elektrické vláčky (Sandbrook 2006: 415).

V padesátých letech se stávaly oblíbené i hračky z vědních oborů, především chemické, které nelibě voněly a dramaticky explodovaly. Chemické sady i elektrické vláčky byly pouze pro chlapce, nepředpokládalo se, že by zajímaly i dívky. Podobné dělení bylo i ve školách, dívky nesměly hrát chlapecké hry a nesměly být příliš ambiciózní. Jedna žena vzpomínala, že si ráda hrála s vláčky, ale že jako dívka neměla šanci takovou hračku získat (Sandbrook 2006: 416).

Na děti se začala zaměřovat i televize. BBC vysílala mezi pátou a šestou hodinou odpoledne *Children's Hour*. Televize vytvářela ve svých programech dětské postavy, jako třeba *Andy Pandy*, které byly mezi dětmi velmi oblíbené. BBC a komerční televize postupem času soupeřili o dětské diváky.

Jako rodiče se i děti v padesátých letech sdružovaly v klubech a měly koníčky. Mnozí vzpomínali, že v té době každý musel mít nějakou zálibu. Pro každou zálibu existoval národní klub nebo organizace, kde si děti mohly porovnávat vlastní sbírky a úspěchy. Nejoblíbenější organizací byla skautská organizace (Sandbrook 2006: 416-418).

Knihy pro děti se stávaly stále oblíbenější záležitostí díky expanzi národního vzdělávacího systému. Královnou dětských knih byla Enid Blytonová, která psala o skupinách dětí zažívajících dobrodružství.

Oblíbené byly i příběhy ze školního prostředí, převážně z internátních škol, přestože většina dětí nikdy v internátní škole nebyla.

Děti se vzdělávaly podle školského zákona z roku 1944. Od pěti do jedenácti let se vzdělávaly na základní škole. V jedenácti letech skládaly zkoušku, díky které šly buď na gymnázium, nebo na moderní střední školu, kde se učily podobné předměty jako na gymnáziu, ale s jiným výsledkem. Třetí alternativou byly technické školy, které nebyly prestižní a mnohé z nich brzo zanikly. Gymnázia byla osvobozena od poplatku školného a byla otevřena pro všechny děti bez ohledu na třídní příslušnost. Mnoho dětí ze střední třídy bylo pod velkým tlakem, aby složilo přijímací zkoušku v jedenácti letech tzv. *eleven plus*. Mezi 75 až 80 procenty dětí zkouškou neprošlo (Sandbrook 2006: 419-421).

Pět procent dětí nenavštěvovalo státní školy a vzdělávalo se soukromě doma. Přestože to byla pouze minorita dětí, byla to velmi vlivná a důležitá minorita. Všeobecné překvapení vyvolalo přežití soukromých škol, tzv. *public schools*. Mezi válkami trpěly krizí v oblasti financí i reputace. Soukromé školy posílily děti ze středních vrstev, které se nedostaly na gymnázia a zároveň nechtěly jít na obyčejné střední školy. Mezi neslavnější soukromé školy patřil Eton, Harrow, Rugby, Westminster a další. Za školy se platily vysoké poplatky a dětem bylo připomínáno, že jsou sociální elita (Sandbrook 2006: 424-425).

Všichni chlapci se v osmnácti letech museli hlásit k vojenské službě. Služba trvala osmnáct měsíců, po vypuknutí Korejské války byla prodloužena na dva roky. Po propuštění museli muži setrvat čtyři roky v záloze pro případ vojenské nouze. Vojenská služba byla vnímána jako sjednocující zážitek. Po pěti týdnech výcviku byli posláni bojovat s národními guerillami například do Keni nebo na Kypr. Vojenská služba byla zrušena v důsledku škrťů v rozpočtu v dubnu roku 1957. Mnozí byli proti zrušení a zdůvodňovali nárůst kriminality v šedesátých letech koncem vojenské služby (Sandbrook 2006: 429-432).

V padesátých letech vešlo ve známost slovo teenager. Popisovalo skupinu, která byla bohatá a více ekonomicky zřetelná než kdy předtím. Demografický vzestup mladých lidí byl více zřejmý v padesátých letech, více se koncentrovali ve městech a na předměstích. Rozvíjela se masmédiá jako rádio a televize, probíhala expanze vzdělávání a Britové zažívali období relativního míru. Mladí měli mnohem více času, školáci měli prázdniny a pracující nárok na dovolenou. Zrušení vojenské služby dávalo chlapcům dva roky volna navíc, s příchodem moderních technologií již dívky nebyly nuceny trávit hodiny v kuchyni jako jejich matky (Sandbrook 2006: 435).

Chování teenagerů se lišilo především ekonomicky. Utráceli mnoho peněz za oblečení, nahrávky hudby, koncerty, make-up a časopisy, za věci, které neměly dlouhodobé využití. Existovaly tři skupiny teenagerů; do první skupiny patřili lidé z mladých manželství, kteří vydělávali pouze krátkou dobu, druhou skupinou byli univerzitní studenti a třetí byli chlapci a dívky na školách. Mladiství nakupovali jinak než jejich rodiče, hledali produkty, které nabízely něco jiného, než měli rádi jejich rodiče (Cross 1998: 265).

I mezi mladistvými lze vidět třídní dělení. Dívky z dělnické třídy utrácely mnohem méně než dívky ze střední třídy. Naopak chlapci z dělnické třídy, kteří odešli ze školy a šli pracovat, utráceli mnohem více než chlapci ze střední třídy, kteří zůstali na škole a později šli na univerzitu. Teenager byl definován podle svých ekonomických zvyků jako fenomén dělnické třídy nebo nižší střední třídy. Kultura teenagerů byla především záležitostí dělnické třídy, což částečně vysvětluje násilí a výtržnosti (Sandbrook 2006: 440-441).

Od poloviny padesátých let se začaly v Británii vyskytovat subkultury mladých lidí. První z kultur se objevila v roce 1954 mezi dělnickou třídou v Londýně. Mladí si říkali Teddy Boys a bylo pro ně typické násilné chování. Teddy Boys byli pyšní na svou příslušnost k dělnické třídě a agresivně se vymezovali proti přílivu imigrantů, který

vnímali jako ohrožení dělnické třídy. Mezi lety 1955 a 1959 vzrostl počet přestupků spáchaných člověkem pod 21 let skoro dvojnásobně (Cross 1998: 263).

Vzestup zaznamenali Teddy Boys v roce 1956, pád následoval po rasových útocích v létě roku 1958. Přestože subkultura neměla dlouhého trvání, přinesla druh módy, který pocházel z dělnické třídy. Oblíbili si tmavá saka se zdobnými límci a volnými kapsami, tkaničkové kravaty, vysoko posazené trubkovité kalhoty, z nichž ostentativně vykukovaly barevně výrazné ponožky a semišové boty do špičky. Na vlasy patřila silná vrstva pomády tvarující výraznou patku. Krejčí z módní ulice Savile Row, šijící pro vyšší třídu, vytvořili edwardiánský styl, který měl odkazovat na zlatou éru krále Edwarda VII. Edwardiánský styl si oblíbili Teddy Boys, kteří k němu přidali americké prvky (Cross 1998: 272).

Teddy Boys byli první subkultura, která vytvořila novou identitu, aby si kompenzovala socioekonomickou marginalizaci. Po válce byly bourané celé ulice domů a rodiny byly přemístěny do nových satelitních měst nebo panelových domů, což zpřetrhalo rodinné i sousedské vazby. Subkultura cítila potřebu obnovit pocit náležitosti do komunity. Průměrný „Ted“ byl mladý nekvalifikovaný dělník, jehož výdělky byly nízké a nepravidelné, a proto se nemohl řadit mezi bohatší část dělnické třídy. Volnočasové aktivity se pro typického Teda staly prioritou (Cross 1998: 274-275).

Strategií „normální“ společnosti bylo dívat na Teddy Boys jako na sociopaty nebo kriminální živly. Společnost se snažila démonizovat tuto subkulturu zpochybňováním jejich mentálního zdraví. V roce 1954 byl v novinách *London Evening News* publikován dopis od rodinného lékaře, který tvrdil, že Teddy Boys trpí formou psychózy a měli by být hospitalizováni (Cross 1998: 279).

Členové Teddy Boys byli cílem segregace a sociálního vyloučení. Mladíci nosící edwardiánské oblečení byli vyhošťováni z kin, tanečních klubů, kaváren i obchodů s *fish and chips*. Důvodem může být určení

Teddy Boys obětním beránkem, který mohl za vše špatné, co se v padesátých letech událo (Cross 1998: 281).

V roce 1958 propuklo ve čtvrtích Notting Hill a North Kensington v Londýně násilí proti imigrantům. Tyto čtvrti ovšem byly plné kriminality, úpadku a prostituce již před příchodem imigrantů. Byly zde ilegální kluby, holdovalo se zde gamblerství, prostituci a často se zde praly gangy. Gangy bílých mladíků, převážně Teddy Boys, zde hledaly potenciální oběti a vrhaly na domy přistěhovalců cihly a zápalné láhve. Pachatelé těchto činů sem přicházeli z jiných čtvrtí za účelem „lovu negrů“ (nigger-hunting). Místní běloši při jejich nájezdech vycházeli z domů, pozorovali je, povzbuzovali a ukazovali na potenciální cíle. Pouliční boje pokračovaly několik dalších dnů a nocí. Ačkoli se rasové nepokoje rozrostly do rozměrů, jež neměly ve Velké Británii obdoby, nevyžádaly si žádnou oběť na životech (Simonová 2010).

Po vlně násilí v létě toho roku zde bylo 140 lidí zadrženo, přičemž většina z nich byli bílí agresori, někteří byli ze západní Indie a byli zadrženi za držení zbraně pro svoji ochranu, malá minorita bílých, kteří chránili své černé sousedy. Veřejnost obvinila z akce mladistvé delikventy ze skupiny Teddy Boys (Sandbrook 2006: 338-339).

4.3 Blahobytná společnost

V padesátých letech se začíná objevovat fenomén blahobytné společnosti. Od roku 1950 do roku 1959 se zdvojnásobily mzdy a bylo zaměstnání pro všechny. Dělníci, především mladí a svobodní, mohli libovolně měnit práce, ať kvůli lepší mzdě nebo pro svou potěchu. Hlavní premisou pro boom konzumerismu byla levná a spolehlivá elektřina (Sandbrook 2006: 109). Podle týdeníku Financial Times od září 1957 do listopadu 1959 počet domácností vlastnící automobil vzrostl o 25 procent, vlastnictví televize o 32 procent, praček o 54 procent a ledniček o 58 procent. Soutěživost s přáteli a sousedy o to, kdo bude mít dříve

nejnovější spotřebič, byla specialitou předměstské střední třídy (Sandbrook 2006: 110).

Konzumní společnost se často zaměřovala na ženy hospodyně, protože od nich se očekávala vedoucí role v kuchyni. Typická hospodyňka byla oddanou matkou, zručnou kuchařkou, angažovanou uklízečkou, která zručně ovládá moderní vymoženosti ve své kuchyni. I reklamy a prodejci se specializovali na ženy. Například firma Hoover tvrdila, že její výrobky zachránily miliony hospodyněk od tvrdé práce, což ilustrovali obrázkem mladé, veselé hospodyňky na vysokých podpatcích vysávající podlahu v jejím krásném domě. Některé firmy se ale stále zaměřovaly na manžele, kteří ovládali peněženky. Až do konce šedesátých let některé ženy na severu Anglie a ve Skotsku žádaly svého manžela o svolení předtím, než utratily peníze.

Nežádanějším zbožím pro každou hospodyňku byla pračka. Přestože stála šestitýdenní průměrný plat a nebývala moc spolehlivá, byla velmi žádaná. Jeden typ pračky se jmenoval Osvoboditel neboli *Liberator*, což odkazovalo na hospodyňky vyčerpané ručním praním. Ženy dokonce vzpomínaly, že když dorazily do domácnosti jejich první pračky, u první várky praného prádla seděla celá rodina a sledovala prací proces. Důsledkem poptávky po pračkách byl nárůst prodeje pracího prášku, který byl poprvé k dispozici v roce 1950 (Sandbrook 2006: 111-112).

4.4 Dovolené

Boom zažíval i průmysl zaměřující se na dobu dovolených. Dělnická třída jezdila do návštěvních domů na pobřeží, většinou pravidelně každý rok do stejného domu. Přímořským lokalitám konkurovaly organizované prázdninové kempy. Rekreatanti si mohli vybrat z mnoha aktivit, které byly v týmovém duchu (Sandbrook 2006: 132-133).

V oblibě kaváren můžeme vidět touhu Britů po všem z kontinentální Evropy, speciálně z Francie nebo Itálie. Itálie a Francie byly modelem bohatství pro mladé, přičemž příkladem tohoto fenoménu je hrnek espressa a skútr. Na konci padesátých let vzrostla obliba francouzské a italské módy. V roce 1952 byly zavedeny první levné charterové lety a střední třída začala objevovat zahraniční dovolené. Cestovní agentury poskytovaly zájezdy do Španělska, Itálie nebo do Alp. Do roku 1958 vycestovaly dva miliony lidí do zahraničí na dovolenou, což je dvojnásobné číslo oproti předválečným rokům (Sandbrook 2006: 142-143).

4.5 Automobilismus

V padesátých letech prudce vzrostla obliba automobilů, zejména po roce 1953, kdy skončily příděly benzínu. Stále více lidí jezdilo automobily, a proto autobusová a železniční doprava zaznamenala úpadek. Vyšší obliba automobilů ovlivnila i stavebnictví. Vzrostla poptávka po nových silnicích a v roce 1958 byla postavena první dálnice (Black 2008: 163-165).

V roce 1959 vytvořil Alec Issigonis modely aut Morris Minor i populární Mini pro *British Motor Corporation*. Auto Mini se stalo ikonou britského malého auta, které reprezentovalo národní charakter. Výrobci Mini ignorovali výrobní náklady a prodávali auto za nízkou cenu. Automobil se stal populárním především kvůli oblíbenosti u celebrit. Mini vlastnil manžel princezny Margaret a jedno vyzkoušela i královna Alžběta II. (Marr 2007: 170-171).

Auto se začalo stávat symbolem sociálního statusu a již ne zámožnosti. Lidé vzpomínali, že jejich otcové se k automobilu chovali jako ke kletotě a vyjížděli s ním pouze jednou za týden v neděli, poté ho umyli a znovu uklidili do garáže (Sandbrook 2006: 122).

4.6 Rádio a televize

Rádio bylo každodenní součástí života a zároveň národní médium. Během padesátých let byla manažery v BBC televize ještě brána jako triviální zábava oproti vážnému rozhlasovému vysílání. V rádiu existovaly tři programy – Home Service, kde se vysílaly zprávy, hry a přednášky, Light Programme s populární hudbou, komediemi a seriály a Third Programme, kde byla klasická hudba. Největší úspěch měl Light Programme, který byl domácí, pro střední třídu a zaměřený i na ženy (Sandbrook 2006: 380-381).

Televizní vysílání bylo po válce obnoveno v červnu roku 1946. Vysílalo se pouze od tří hodin odpoledne ve všední dny a v neděli od pěti hodin odpoledne. Největší publikum přitáhla k obrazovkám korunovace královny v roce 1953. Počet licencí na televize se během noci zdvojnásobil a ti co se rozhodli si ji jenom půjčit, si ji nakonec nechali (Sandbrook 2006: 383).

V polovině padesátých let hrála televize důležitou roli v mladých rodinách patřících mezi dělnickou třídu. Muži z dělnické třídy trávili spoustu času v zaměstnání, a proto se televize stala pro mnohé ženy zábavou (Rule 2001: 236). V některých ohledech podporovala televize třídní dělení. BBC byla převážně pro střední třídu, ITV pro dělnickou třídu. Zároveň pomáhala sjednocovat, protože pokud měli lidé stejné sledovací návyky a sledovali stejnou stanici, byli si více rovní (Black 2008: 168).

V roce 1955 se ke státní televizi přidala i komerční stanice. ITV se spoléhala na svou neformálnost a dále na importované americké programy, které byly u dělnické třídy a nižší střední třídy velmi populární. Někteří komentátoři se o této stanici vyjadřovali jako o levném populismu pro pracovní třídu a někteří dokonce jako o hrozné ztrátě času. Přestože to byla pro některé levná zábava, stanice si našla spoustu diváků (Sandbrook 2006: 386-388).

Rádiová stanice BBC mezitím ztrácela rapidně posluchače. Ukázalo se, že budoucností je televize, a proto přidala BBC dalších pět programů, které měly přivést zpět diváky komerční televize. Nové stanice se snažily zaujmout modernitou a neformálností, na což nebyli diváci BBC zvyklí (Sandbrook 2006: 394).

4.7 Nová vlna

Fenomén „nové vlny“ se týkal zájmu o popis života pracujících lidí ať už v televizi, divadle nebo v literatuře. Nové vlně se také přezdívalo *kitchen sink drama* neboli drama kuchyňského dřezu. Autory spojoval zájem o dělnickou třídu, agresivní přístup k sexu a ženám, hluboké podezření ohledně modernity a masové kultury, nostalgie a kombinace vzteku a politické apatie.

Filmová studia v Ealingu a dalších částech Británie sice nemohla soupeřit s hollywoodskou produktivitou, ale i tak vznikla řada kvalitních filmů a televizních programů. Doménou britského divadelního světa byli už od dvacátých let vynikající herci a herečky, jejichž poměrným počtem – a podle některých i talentem – Británie daleko překračovala Ameriku (Wasson 2010: 337).

Rozzlobení mladí muži jako John Osborne psali v padesátých letech divadelní hry, které zesměšňovaly konvence „staré“ Anglie. V květnu roku 1956 se poprvé hrála hra Johna Osborna *Ohlédni se v hněvu* (*Look Back in Anger*), což podle některých autorů je milník britské kulturní historie nebo také nejznámější kulturní okamžik padesátých let. Když se poprvé roztáhla opona, diváci byli šokováni. Vše se odehrává v malém, až téměř klaustrofobickém bytě, který je přečpaný nábytkem. Děj se odehrává pouze v tomto bytě, který je tak malý, že nemá ani kuchyňský dřez. Příběh je o vztahu Jimmyho a Alison Porterových. Hlavním v příběhu jsou Jimmyho záchvaty vzteku a pasáže o nudě a frustraci (Sandbrook 2006: 189-191). Tradicionalisté, zastupovaní například dramatikem a hercem Noëlem Cowardem, byli na

pochybách. Coward například nemohl „pochopit, proč mladá generace nemůže jednoduše zaklepat na dveře a musí je rovnou rozštípat na kusy“ (Wasson 2010: 337).

Divadelní hry nové vlny se dostaly pouze k omezené části publika, zatímco beletrie, obzvláště ta zfilmovaná, se dostala k širšímu publiku. Pro beletrii byl typický kontrast mezi bohatstvím a tradicí. Beletristická díla nové vlny byla populární na konci padesátých let a vydělala svým autorům spoustu peněz, i díky rapidní expanzi paperbackových vydání (Sandbrook 2006: 199-202).

4.8 Vzpomínky

4.8.1 Edward Page

Rodiče Edwarda Page ve svém domě bydleli a zároveň v něm provozovali penzion pro lidi mířící na dovolenou k pobřeží. Nejvíce hostů zde bydlelo poslední týden v červenci a první týden v srpnu, kdy se zavíraly všechny státní podniky (Page 2013: 38). Většina jejich návštěvníků pracovala pro britské dráhy (*British Railways*). Při plné obsazenosti zde bydlelo dvanáct až čtrnáct hostů. V padesátých letech byl hostinec u moře jedinou alternativou, kam obyčejní i bohatí občané mohli odjet v poválečné Británii na dovolenou. Další variantou byly pouze vojenské kempy, které byly přebudovávány na prázdninové kempy (Page 2013: 44).

Dále autor ve své knize popisuje, jak trávili obyvatelé Anglie svůj volný čas. Zdrojem zábavy pro místní i pro prázdninové návštěvníky bylo kino. Edward Page vzpomíná, že ho jeho matka s bratrem brala na *Ealing comedies*, ve kterých hráli herci s perfektní angličtinou postavy bohatých a hodných lidí. Filmy nerefletovaly ekonomickou situaci 50. let. Autor popisuje zajímavou situaci, kdy lidé chodili do kin na filmové projekce, jen aby unikli deštivému počasí. V sále se zvedala teplota ze stoupajícího počtu lidí v sále, zároveň z mokrých lidí stoupala pára a hodně lidí navíc

ještě kouřilo. Z páry a kouře se v sále vytvářel smog, z kterého lidi kašlali a přes který nebylo vidět na plátno (Page 2013: 154-157).

Autor se také ve vzpomínkách vrací k únoru roku 1952, kdy zemřel král Jiří VI. Šel se svým bratrem po ulici a smáli se, jako děti o smrti krále nevěděli. Kolemjdoucí muž oba zastavil a okřiknul je, že se nemají radovat, když zemřel král. Smrt krále znamenala, že celá země utichla. Všechny programy utichly a byly nahrazeny tichou, uctivou hudbou. Kina nepromítala a všechny vlajky vlály na půl žerdi (Page 2013: 123). Po králi nastoupila na trůn královna Alžběta II. a u příležitosti její korunovace měly děti den volna, což je velmi potěšilo. Vzhledem k tomu, že ve Weymouthu nebyla žádná televize, jediné bezprostřední záběry z korunovace, které občané viděli, byly fotografie v novinách (Page 2013: 127). Záběry z korunovace byly promítány v kině, kam všichni žáci museli jít povinně. Autor vzpomíná, že v den korunovace, stejně jako v každý jiný významný den, a protože už je to téměř britská tradice, přšelo. Na počest korunovace bylo jídlo určené pro oficiální oslavu dováženo ze všech koutů země (Page 2013: 125).

V neděli po obědě poslouchala rodina rádiové vysílání. V padesátých letech byl populární břichomluvecký program Archieho Andrewse *Educating Archie*, kterého mluvil Peter Brough. V roce 1951 byla loutka Archieho ukradena a miliony lidí sledovaly její osud a někteří si dokonce mysleli, že je to opravdový kluk. Loutka byla nakonec nalezena ve stanici King's Cross ve ztrátách a nálezech a rozhlasová show mohla pokračovat (Page 2013: 197).

4.8.2 Jacky Hyamsová

V padesátých letech začali lidé znovu jezdit na dovolenou. Shodně s Edwardem Pagem, Jacky Hyamsová vzpomíná, že bohatí lidé jezdili do zahraničí, chudší lidé trávili dovolenou na pobřeží Anglie. Hyamsovi trávili dovolenou u moře v Cliftonvillu v hrabství Kent. Bydleli v luxusním hotelu, kde se podávala tři jídla denně a k dispozici byla tekoucí teplá voda, televize, stolní tenis a jiné druhy zábavy (Hyams 2011: 113). Pro malou Jacky byly dovolené jedinou dobou, kdy se setkala s opravdovou přírodou, protože v londýnské čtvrti v které bydlela, nebyly žádné zahrady a ani prostory na hraní. Dětské hry si užívala tedy alespoň o dovolené. Hrála si na pláži, stavěla hrady z písku a koupala se (Hyams 2011: 117).

4.8.3 Michele Hansonová

Hansonovi od roku 1935 jezdili na dovolenou do Cannes na jihu Francie. Válka období dovolených přerušila, ale od roku 1950 jezdili znovu každý rok do Francie (Hanson 2013: 100). Dovolené u moře také pomáhaly léčit Michelino astma. Pobyt ve Francii byl jediným obdobím, kdy rodiče Michele odložili problémy a hádky. Otec přestal trucovat, matka přestala neustále křičet a zase si rozuměli a smáli se spolu. Celá rodina si vychutnávala francouzskou kuchyni a užívala si slunce (Hanson 2013: 105).

Roku 1956 si Michelina maminka v přízemí továrny jejího manžela v Soho otevřela kavárnu, což bylo v padesátých letech nové a moderní. Maminka byla přes den v kavárně, takže si najala au-pair z Francie na hlídání malé Michele a na procvičování francouzštiny. Onou au-pair byla její známá z Cannes Juliette, které již bylo přes čtyřicet (Hanson 2013: 166-168). Provozování kavárny ale nemělo dlouhého trvání. Na konci roku Michelina matka onemocněla, tak vážně, že musela být odvezena do nemocnice s krvácením do mozku (Hanson 2013: 183). V nemocnici strávila pět měsíců, než se uzdravila a mohla se vrátit domů. Otec

Michele se mezitím se svojí firmou přestěhoval a kavárnu prodal někomu jinému (Hanson 2013: 190).

4.8.4 Winifred Foleyová

U Winifred Foleyové nebyla v domě žádná televize, takže rodina trávila večery hraním her a společnými rozhovory. Den před začátkem nového školního roku vzaly děti Winifred do kina na film *Král a já*. Když se dostali do města, před kinem už byla ohromná fronta, a proto museli čekat tři hodiny ve frontě na další představení. Pro Winifred to byl ale návrat k jejímu londýnskému životu, který jí stále trochu chyběl (Foley 2010: 126).

V průběhu svého života napsala několik autobiografických knih a několik beletristických děl. Kniha *Child of the Forest* o jejím mládí se stala bestsellerem. Části z knihy byly vysílány v rozhlasovém seriálu *BBC Woman's Hour* (Smyth 2009).

5 Závěr

Padesátá léta ve Velké Británii vystihuje slogan politické kampaně premiéra Macmillana, „většina z nás se nikdy neměla tak dobře“. Po válce byla země zasažena nedostatkem, což se v padesátých letech obrátilo. Dělnická třída měla díky práci přesčas více peněz, ale na úkor volného času. Postupem času si kvůli všeobecnému blahobytu ve společnosti mohla dovolit moderní vybavení, která měla střední třída.

Po válce bylo mnoho domů ve špatném stavu, a proto vláda začala stavět městské byty a panelové domy. Většina obyvatelstva však nadále žila ve starých viktoriánských domech, které neměly vnitřní toaletu, byly špatně vytápěné a chyběla v nich elektřina. Hygiena bývala pouze základní a omezená.

Situace se změnila v roce 1954, kdy definitivně skončil přidělový systém. Lidé přestali být omezováni a začali si více užívat. V oblasti stravování přišel zlom s příchodem lednic a supermarketů. Každodenní nákupy postupně vymizely, protože se nabízela možnost uskladňování potravin v lednicích. Lednice ovšem nebyla jedinou technickou záležitostí doby. S příchodem konzumerismu se obchodníci začali stále více zaměřovat na hospodyňky a nabízeli jim nové produkty, jako byly například pračky nebo vysavače.

Volný čas trávili Britové nejraději v kině nebo v klubech. Kina byla typickou dětskou kratochvílí pro víkendové dny. Klubů byly různé druhy od sportovních po rekreační. Dovolené už nebyly trávené pouze na pobřeží Velké Británie, ale i v zahraničí, především ve Francii a Itálii. Volný čas po práci často vyplňovala televize, která zažívala v padesátých letech boom. Automobilový průmysl byl opět na vzestupu a Britové pomocí aut objevovali svou zemi.

Na začátku práce jsem položila otázku, zda skutečně byla padesátá léta obdobím blahobytu. Na základě zkoumání vyplývá, že pro většinu obyvatel byla padesátá léta šťastným obdobím, kdy se měli dobře. Životní podmínky se po válce rychle zlepšovaly, po konci přidělů

se zlepšovalo i stravování. I členové dělnické třídy si mohli dovolit nejnovější vymoženosti, které vlastnila střední třída. Kriminalita v dané době byla velmi nízká a existoval pocit všudypřítomného bezpečí. Příchod královny Alžběty II. je brán jako pozitivní změna do budoucnosti. Velkým přínosem byla i plná zaměstnanost, která vedla k větší spokojenosti obyvatel.

Zahraniční politika Velké Británie, která je uvedena v úvodu, poukazuje na pád impéria a ponížení ze Suezské krize. Pro většinu obyvatel dané události nebyly důležité a skoro je nevnímali. Důležitá pro ně byla domácí politika a jejich vlastní prosperita.

Z memoárů můžeme vidět, že lidé vzpomínají na dobu převážně v dobrém smyslu. Přestože je třeba počítat s tendencí vytěšňovat negativní vzpomínky a ponechávat si ty pozitivní, zdá se, že lze padesátá léta hodnotit jako období poměrně šťastné. Většina autorů byla v dětském věku, kdy se může zdát, že je před špatnými skutečnostmi chránili rodiče, a proto vzpomínají na jídlo a hraní venku s kamarády. Ovšem i dospělá autorka, která žila skoro na samotě v chatrném domě, vzpomíná na padesátá léta pozitivně.

Téma společnosti v období padesátých let je natolik široké, že nelze obsáhnout kompletně. Otázka společnosti by se dala dále prohloubit začleněním problematiky přistěhovalců i příslušníků jiných minorit, kteří budou nahlížet na dané období jiným pohledem.

6 Seznam použité literatury a zdrojů

Black, Jeremy (2008). *The Making of Modern Britain: The Age of Empire to the New Millennium* (Gloucestershire: The History Press).

Brooke, Stephen (2001). Gender and working class identity in Britain during the 1950s. *Journal of Social History*, s. 773-795.

Cohen, Nick (2005). Britain's rich kids do better than ever. *Newstatesman* 21. 4. 2005, s. 31-32.

Cross, Robert J. (1998). The Teddy Boy as Scapegoat. *Doshisha Society for the Study of Language and Culture* (<http://www.kompost.ru/files/file75709784.pdf>, 15. 4. 2014), s. 263-291.

Designing Britain 1945-1975. *Context – Cultural Revolution 1950-1970* (http://www.vads.ac.uk/learning/designingbritain/html/crd_cultrev.html, 4. 4. 2014).

Exploring 20th Century London. *Eating Out 1950-2000* (<http://www.20thcenturylondon.org.uk/eating-out-1950-2000>, 3. 4. 2014).

Exploring 20th Century London. *Ideal Home Exhibition* (<http://www.20thcenturylondon.org.uk/ideal-home-exhibition>, 3. 4. 214).

Foley, Winifred (2010). *Shiny Pennies & Grubby Pinafores: How we overcame hardship to raise a happy family in the 1950* (London: Abacus).

From Warfare to Welfare. *The Welfare State* (<http://www.myglyw.org.uk/index.php?id=4276>, 3. 4. 2014).

Hanson, Michele (2013). *What the Grown-Ups Were Doing: An Odyssey through 1950s suburbia* (London: Simon & Schuster UK Ltd).

Hyams, Jacky (2011). *Bombsites & Lollipops: My 1950s East End Childhood* (London: John Blake Publishing).

Johnson, Ben. Food in Britain in the 1950s and 1960s. *Historic UK* (<http://www.historic-uk.com/CultureUK/Food-in-Britain-in-the-1950s-1960s/>, 3. 4. 2014).

Kynaston, David (2009). A vanished Britain: Imagine a country where doors are left unlocked, children play in the street and people really do look out for each other. Fantasy? No, Britain just 50 years ago. *MailOnline*. 31. 10. 2009 (<http://www.dailymail.co.uk/news/article-1224231/A-vanished-Britain-50-years-ago-country-doors-left-unlocked-children-played-street.html>, 3. 4. 2014).

Marr, Andrew (2007). *A History of Modern Britain* (London: Pan Macmillan Ltd).

Page, Edward (2013). *A 1950s Childhood* (Gloucestershire: Amberley Publishing).

Parlington, Mathew (2009). The London Coffee Bar of the 1950s – teenage occupation of an amateur space? *University of Brighton*. 4. 7. 2009 (http://arts.brighton.ac.uk/__data/assets/pdf_file/0004/44842/33_Matthew-Parlington_The-London-Coffee-Bar-of-the-1950s-.pdf, 4. 4. 2014), s. 1-12.

Roundabout Theatre Company (2012). *Look Back at Gender: Gender Roles in 1950s England* (<http://blog.roundabouttheatre.org/?p=6166>, 2. 4. 2014).

Rule, John (2001). Time, affluence and private leisure: the British working class in the 1950s and 1960s. *Labour History Review* 66(2), s. 223-242.

Sandbrook, Dominic (2006). *Never Had It So Good: A History of Britain from Suez to the Beatles* (London: Abacus).

Simonová, Michaela (2010). Černobílý Londýn. *Dějiny a současnost* (<http://dejinyasoucasnost.cz/archiv/2010/2/>, 31. 3. 2014).

Smith, Ethel (2010). Britain Childrens Outdoor Games in the 1950s and 1960s. *Sporting Life*. 11. 11. 2010 (<http://www.sportinglife360.com/index.php/britain-childrens-outdoor-games-in-the-1950s-and-1960s-16644/>, 6. 4. 2014).

Smyth, Bob (2009). Winifred Foley: Author whose 'A Child of the Forest' put the Forest of Dean on the literary map. *The Independent*. 13. 4. 2009 (<http://www.independent.co.uk/news/obituaries/winifred-foley-author-whose-a-child-of-the-forest-put-the-forest-of-dean-on-the-literary-map-1668045.html>, 20. 3. 2014).

Wasson, Ellis (2010). *Dějiny moderní Británie* (Praha: Grada Publishing a.s.).

7 Resumé

The topic of this bachelor's thesis is "From rationing to prosperity. The development of British society in the 1950s". The aim of this work is to find out whether the period of the 1950s was really a period of prosperity, or whether it was but a postwar illusion. Compiling method is used for this work, with the books *Never Had It So Good* by Dominic Sandbrook (2006), *The History of Modern Britain* by Ellis Wasson (2010) being the main sources.

This thesis consists of five parts – the introduction, three chapters and the conclusion. The introduction briefly sums up the major affairs of the 1950s. The first chapter deals with the class division of the society, whereas the main emphasis is put on the working class. The working class best reflects the changes taking place in the 1950s. The second chapter describes housing and food. This part looks into new ways of living, for example in prefabricated houses, and innovations in the sphere of alimentation caused by the end of the rationing system. The changes in the society are demonstrated on the memories of the people who lived in the 1950s. The third chapter investigates how people spent their free time. It describes how people went to the cinema, how children and teenagers played and how television culture began.

The 1950s are characterized by growing postwar prosperity, full employment, and new trends in technologies. All the examined authors' memories of the 1950s are predominantly positive, although at the beginning of the era the burden of the postwar rationing system had to be carried.